

Любов Крамаренко,
вихователь вищої категорії
ДЗ №35 «Вишенька», м. Бердянськ

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ

Українська освітня система визначається національним менталітетом, що демонструє свої цінності світу в цілому, іншим народам, культурам. Цінності освіти діють на кожному етапі розвитку суспільства як моральні імперативи, тому цінності постійно уточнюються. Однак при всіх модифікаціях і змінах у національній освіті України залишається незмінним закладене в них ядро – орієнтованість на особистість.

Ми поділяємо позицію авторів Б. Коротяєва та В. Курило, які у монографії „Освітній простір: очікування та виклику часу й життя” зазначають, що освіта повинна орієнтуватися на зростання самостійності й самодостатності особистості, активізацію процесу національної самоідентифікації, підвищення конкурентоспроможності освіти, зростання освітнього потенціалу суспільства, випереджальний розвиток освіти, який забезпечить рівень життя, гідний людини ХХІ століття [2].

Проблема формування ціннісних орієнтацій особистості завжди була в центрі уваги педагогічної науки.

Саме сьогодні педагогу важливо усвідомити найважливішу професійну цінність – особистість молодої людини, яка розвивається. Відповідної підготовки вимагає й сам педагог взагалі та фахівець початкової освіти зокрема.

Роль та вплив цінностей та ціннісних орієнтацій на становлення особистості висвітлено у працях Є. Барбіної, І. Бега, М. Боришевського, В. Бутенка, Л. Крицької, Л. Ломако, Р. Скульського, І. Тараненко та ін.

Порушуючи питання формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців, зазначимо, що ще в історії педагогічної думки часів Київської Русі мають місце значні досягнення. У ХІ – ХІІ ст. з'явилися рукописи-збірки, серед яких були висловлювання та тексти педагогічного змісту, всесвітньовідомі літописи «Ізборник» Святослава, «Слово про закон і благодать» Іларіона, «Повчання дітям» Мономаха тощо. У пам'ятках культури того часу є багато порад щодо виховання в дітей благочестя, шанування дорослих, поради батькам про те, як виховувати дітей. Автори давньоруських творів порушували ряд проблем таких як виправлення недоліків суспільства, виховання людини, взаємостосунки між людьми.

Звертаючись до відомої пам'ятки ХІІ ст. «Повчання дітям» князя Володимира Мономаха, відмітимо, що цей державний діяч давав своїм дітям поради, як жити, закликав їх любити Батьківщину, наголошував на необхідності кожному задовольнятися своєю долею: природа різноманітна й цікаво створена, серед людських облич немає і двох

однакових, птахи небесні, розселяючись весною по всій землі, знаходять кожна своє [1, с. 81]. Не залишав автор без уваги й діяльність суспільних діячів, наголошуючи на обов'язку бути чуйними до своїх людей, не давати їх губити сильним людям [4, с. 393-413].

У листі Володимира Мономаха до Олега ми знаходимо положення, які ґрунтувалися, перш за все, на народних традиціях та цінностях виховання, які поєдналися з традиціями християнськими і спиралися на біблійну літературу, були основними в системі освіти, що починала складатися ще з часів Володимира Великого [7, с. 40-71].

Історичні пам'ятки педагогічної думки того часу свідчать про те, що в основі вітчизняної культурної традиції лежить ідеал людини, що ґрунтується на ієрархії релігійних цінностей, на втіленні найвищих культурних якостей людини, насамперед моральних.

Питання ціннісної орієнтації особистості знаходить відбиток і у творчості видатного українського філософа і педагога Г. Сковороди. Він приділяє багато уваги внутрішньому світові людини, її цінностям. Г. Сковорода вирізняє в людині дві істоти: «дійсну», «правдиву» людину та «тілесну», «плотську». Емпірична людина, за філософом, – це «тінь, тьма і тління»: «Ти сновид своєї дійсної людини. Ти – риза, а вона тіло. Ти привид, а вона у тобі – правда. Ти – ніщо, а вона в тобі істота» [5, с. 175]. На його думку, дійсна людина як найвища цінність тотожна Богові за своєю суттю, за своїм серцем. Варто визначити, що вся спадщина відомого педагога доводить мету, до якої має прагнути людина – це «чисте серце», ця мета й для сьогодення залишається досить актуальною.

Не суперечить вищевказаній позиції й погляди видатного педагога К. Ушинського, який вважав провідним орієнтиром учительської діяльності – бачити в дитині людину, яка постійно розвивається. Зазначимо, що саме орієнтація на особистість дозволила йому назвати педагогіку мистецтвом, яке базується на ціннісній основі наукових знань. Ці спеціальні знання К. Ушинський пов'язував із пізнанням людини в її різнобічній сутності, у знанні розумової й моральної природи дитини.

У контексті питання формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців в педагогічній спадщині, акцентуємо увагу на тому, що видатний педагог визначає ціннісно-духовну сутність педагогічної професії, оскільки «тільки особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна виховувати характер» [8, с.64].

Не можна залишити поза увагою період становлення Української держави (1917-1920 рр.), коли було проведено реформування в системі освіти щодо напрямку повернення до національних духовних основ (В. Винниченко, Б. Грінченко, С. Русова та ін.). Складовою частиною цього процесу стала українізація системи освіти, насамперед шкільної, що передбачало відповідну підготовку педагогічних кадрів. Ціннісні орієнтири після деякого занепаду знову почали привілеювати у професійній підготовці вчителів.

У педагогічній спадщині стосовно ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців початкової освіти чільне місце посідає діяльність павлівського педагога В. Сухомлинського. У книзі «Сто порад учителям» він визначає найцінніші якості вихователя такі як «людяність, глибока любов до дітей, любов, у якій поєднано сердечну лагідність із мудрою суворістю й вимогливістю батька, матері...» [6, с. 11]. Актуальним для сьогодення є позиція педагога стосовно того, що основа вчительської праці – самовіддача як найвищий вияв сутності людини, яка не спустошує, а збагачує особистість, приносить їй радість і втілює найвищий рівень самосвідомості. Спадщина педагога ґрунтується на положеннях про безумовну неповторність і цінність людини, її індивідуальну свободу й гідність, на створенні умов для всебічного розвитку особистості й щастя кожної людини. Педагогічне його кредо – безмежна любов до дітей («Чим важча дитина, тим більше я її люблю»), педагогічний оптимізм («Кожна дитина хоче бути хорошою, талановитою і повинна бути щасливою»), прогнозування виховання справжньої людини, громадянина, спеціаліста.

Отже, стисло висвітлюючи проблему формування ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців в контексті вітчизняної педагогічній спадщині, зазначимо, що звернення до педагогічної скарбниці минулого надає можливість зберегти напрацьоване та успішно проводити дослідження на сучасному етапі розвитку освіти.

Список використаних джерел

1. Древнерусская литература и ее связи с новым временем. – М.: Наука, 1967. – 259 с.
2. Коротяєв Б.І. Освітній простір: очікування та виклики часу й життя: монографія / Борис Іванович Коротяєв, Віталій Семенович Курило. – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. – 308 с.
3. Макаренко А.С. Избранные произведения: в 3 т. / ред. кол.: Н.Д. Ярмаченко [и др.]. – К.: Рад. шк., 1984. – Т. 3. – 576 с.
4. Памятники литературы Древней Руси: XII век. – М.: Художественная литература, 1980. – 707 с.
5. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів: у 2 т. / Г.С. Сковорода. – К.: Наукова думка, 1973. – Т. 1. – 530 с.
6. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям / В.А. Сухомлинский. – К.: Рад. шк., 1974. – 288 с.
7. Українська культура: лекції / за ред. Д. Антоновича. – К.: Либідь, 1993. – 594 с.
8. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання: спроба педагогічної антропології / К.Д. Ушинський // Вибрані педагогічні твори. – К.: Наук. думка, 1983. – Т. 1. – 326 с.